

РИСЬ ЄВРАЗІЙСЬКА (*LYNX LYNX*) У НАЦІОНАЛЬНОМУ ПРИРОДНОМУ ПАРКУ «ЧЕРЕМОСЬКИЙ»

Діана Юзик

Національний природний парк «Черемоський» (Чернівецька обл.)

e-mail: muscicapa@ukr.net; orcid: 0000-0001-8659-3852

Yuzik D. The Eurasian lynx (*Lynx lynx*) in the Cheremoskiy National Nature Park. The paper presents the results of long-term monitoring of the Eurasian lynx (*Lynx lynx*) population in the Cheremoskiy National Nature Park (Chernivtsi Region, Ukraine). The study was carried out during 2012–2025 using systematic phenological observations, SMART monitoring, snow and soil track registration, and camera trapping. Population size fluctuated between 4 and 12 individuals, stabilizing at 6–9 in recent years. The species maintains a consistent presence across various habitat types, primarily in remote forested areas characterized by minimal human disturbance. The application of SMART monitoring and camera traps enabled the identification of the species' distribution range, core activity zones, and migration routes, including transboundary movements from Romania. Observations of pairs and family groups provide evidence of successful breeding. Effective conservation of the species is supported by the implementation of a local Lynx Conservation Plan, regular anti-poaching patrols, collaboration with local communities, and extensive environmental education activities conducted by the park administration.

ВСТУП

Рись євразійська (*Lynx lynx*) — один із трьох великих хижаків Карпатського регіону. Завдяки охоронному статусу популяції рисі у Європі загалом демонструють стабільність або тенденцію до відновлення (Linnell *et al.*, 2009; von Arx *et al.*, 2021).

У Національному природному парку (НПП) «Черемоський» рись євразійська є рідкісним, але постійним представником фауни. Вона надає перевагу густим лісам, зокрема, в ур. Широкий Грунь, Чорний Потік, Плай, Жупани, Калиничі, Семенчук, а також трапляється на г. Томнатик і в с. Сарата (Юзик, 2025). Тут рись знаходить оптимальні умови — укриття й кормову базу. Як хижак вищої трофічної ланки, рись відіграє ключову роль в екосистемі, регулюючи чисельність сарн, зайців і дрібних ссавців (Ткачук, 2006).

Спостереження за рисою ускладнені її прихованим способом життя, однак фіксація слідів і поодинокі трапляння свідчать про стабільність її популяції. Збереження виду набуває особливої актуальності в умовах деградації середовищ існування. Забезпечення сприятливих умов для рисі є пріоритетним завданням для підтримання біорізноманіття в НПП «Черемоський».

Мета роботи — узагальнити результати моніторингу популяції рисі євразійської в НПП «Черемоський», виявити особливості її поширення, оцінити чисельність і визначити чинники, що впливають на збереження виду.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Дослідження проводили у 2012–2025 рр. на території НПП «Черемоський» (Чернівецька обл.), площа якого становить 7 117,5 га. Моніторинг включав: систематичні фенологічні спостереження, SMART-моніторинг, ресстрацію слідів (на снігу та на ґрунті), використання фотопасток (до 8 приладів одночасно в зимовий і літній періоди).

Із вересня 2022 р. у Парку реалізують SMART-моніторинг завдяки підтримці Франкфуртського зоологічного товариства у рамках міжнародної програми «Підтримка довгострокових ініціатив природоохоронних територій щодо збереження пралісів і старовікових лісів в Українських Карпатах з метою збереження їх природоохоронної та кліматичної функціональності» як частина проєкту ICI (International Climate Initiative). Суть такого моніторингу – накопичення записів про трапляння і фоторесстрації слідів перебування тварин (спостереження особин, слідів на снігу або ґрунті) і внесення таких даних до бази даних із GPS-координатами та фото (рис. 1). Для розміщення фотопасток (таких 4) застосовано схему поділу території на квадрати 2,5×2,5 км, а також Пан'європейську сітку 10×10 км.

ПОПУЛЯЦІЙНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА ПОШИРЕННЯ

Чисельність і поширення

Упродовж періоду досліджень чисельність рисі євразійської коливалася в межах 4–12 ос. Останніми роками стабілізувалася на рівні 6–9 ос. (рис. 2). Узимку складні погодні умови не заважають фіксувати активність рисі в ур. Калиничі, Широкий, Семенчук, Жупани.

Рис. 1. Сліди рисі:

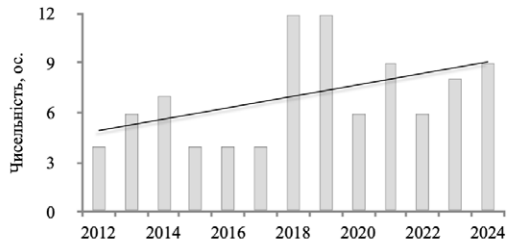

а – відбитки лап на снігу, 23.01.2024, фото Р. Харь;

б – відбиток лапи на ґрунті, 08.08.2023, фото Л. Труффін

Рис. 2. Динаміка чисельності популяції рисі євразійської упродовж 2012–2024 рр. за даними зимової таксації

Щільність популяції рисі в Парку, виходячи з отриманих даних (4–12 ос. на 7 117,5 га), становить 0,56–0,84 ос. на 1000 га.

SMART-моніторинг і фотопастки

У 2022 р. в Парку впроваджено використання фотопасток для літнього та зимового моніторингу великих хижих ссавців, і всі такі дані обліковуються (рис. 3). Узимку рись регулярно реєструють у ключових точках міграції (рис. 4), у т. ч. парами (рис. 4, б), що свідчить про її розмноження.

Рис. 3. Результати зимового моніторингу рисі фотопастками у парку «Черемоський»

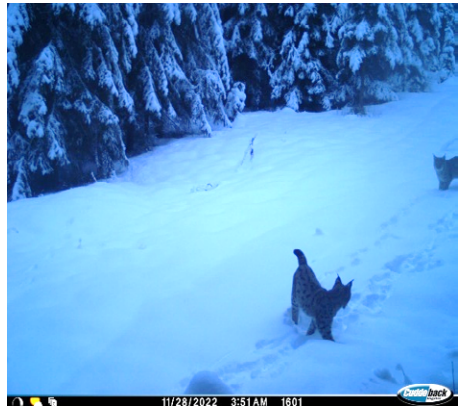
Моніторинг великих хижих ссавців в зимовий період 2022-2023		НПП «Черемоський»	
Всього		Види	Місця
Фотопастки з тваринами	4	Вовк (<i>Canis lupus</i>)	1
Період (дні)	121	Рись (<i>Lynx lynx</i>)	3
Фотографії	638	Ведмідь (<i>Ursus arctos</i>)	0
Спостереження	20	Олень (<i>Cervus elaphus</i>)	1
Види	5	Сарна (<i>Capreolus capreolus</i>)	1
		Кабан (<i>Sus scrofa</i>)	0
		Зубр (<i>Bison bonasus</i>)	0
		Лис рудий (<i>Vulpes vulpes</i>)	3

Спостереження з фотопасток

Рис. 4. Рись в НПП «Черемоський»:

а – ур. Жупани, 20.03.2023;

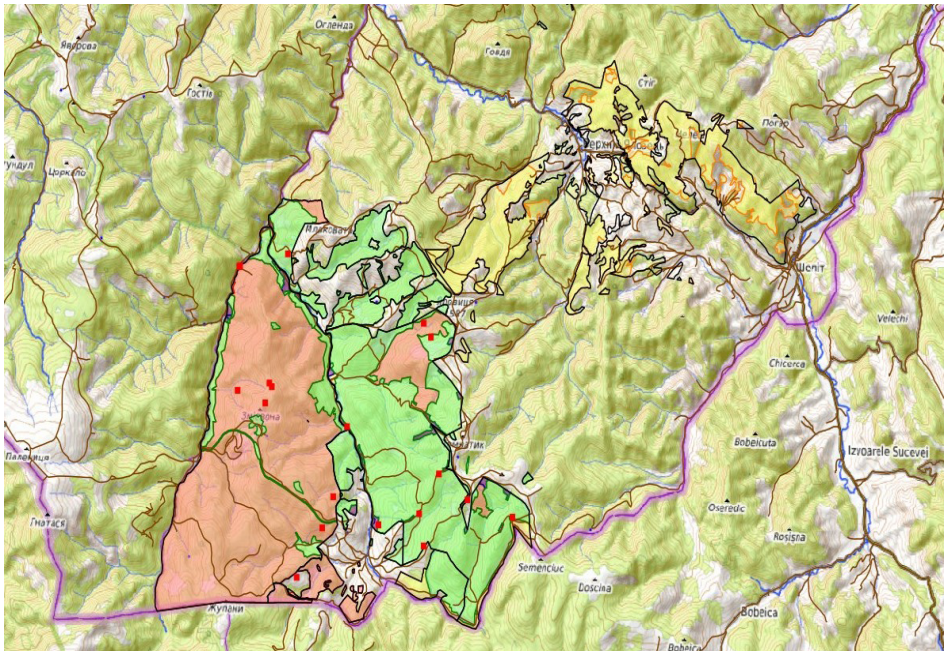
б – ур. Чорний Діл, 28.11.2022

Результати реєстрацій рисі на території Парку упродовж 2022–20225 рр. представлено в таблиці, а пункти знахідок на мапі – на рис. 5.

Дані обліку риси євразійської за слідами (2022–2025)

Дати спостережень	X	Y	Категорія спостережень	Розмір сліду, см	Кількість реєстрацій
07.12.2022	24,97315	47,73450	Сліди	-	1
07.12.2022	24,96243	47,77339	Сліди	-	1
22.01.2023	24,99064	47,76568	Сліди	-	1
21.03.2023	24,94939	47,79780	Особина	-	1
21.03.2023	24,98605	47,75126	Сліди	-	1
03.05.2023	25,03584	47,75149	Сліди	-	1
08.08.2023	25,11891	48,10409	Сліди	-	2
17.01.2024	25,00305	47,74576	Сліди	-	1
23.01.2024	25,05266	47,74819	Сліди	-	1
28.11.2024	24,96151	47,77413	Сліди	-	1
16.01.2025	24,96731	47,80072	Сліди	6x6	1
11.02.2025	25,02507	47,75659	Сліди	9x8	1

Рис. 5. Картохсхема реєстрацій слідів та особин риси євразійської у базі даних SMART. Кольорові заливки. Позначення кольорами: червоний — заповідна зона; зелений — зона регульованої рекреації, фіолетовий — зона стаціонарної рекреації; жовтий — господарська зона

Ареал і переміщення

Основні осередки активності:

- ур. Калиничі;
- хр. Чорний Діл (кв. 7, 15, 17);
- ур. Жупани (кв. 35, 45) та прилеглі землі Селятинської ОТГ;
- с. Сарата (кв. 34 вид. 9, кв. 35 вид. 15);
- ур. Широкий (кв. 19);
- г. Яровиця (кв. 12 вид. 1);
- ур. Семенчук (кв. 49 вид. 7);
- г. Томнатик (кв. 37 вид. 8);
- ур. Бочків (кв. 17).

Основні напрямки міграції:

- З Румунії через Семенчук → Томнатик → Сарата (транскордонний міграційний напрямок із подальшим розгалуженням уже на території України).
- Зі Сарати → Яровиця та Жупани (Сарата є важливим внутрішнім вузлом, звідки тварини мігрують у двох основних напрямках).
- З Яровиці → Широкий → Чорний Діл → Жупани (послідовний маршрут гірським масивом, який замикається в районі Жупанів).
- З Жупанів → Чорний Діл (зворотний рух, що вказує на ймовірну циклічність).
- Між ур. Калиничі ↔ хр. Чорний Діл (взаємна міграція, ймовірно, сезонного або ресурсного характеру).

Подібні транскордонні переміщення характерні й для інших популяцій великих хижаків у Карпатах, зокрема, ведмеда і вовка (Kaczensky *et al.*, 2013), що вказує на важливість створення екологічних коридорів.

Конфлікти й охорона

У 2022–2024 рр. конфліктів із населенням не зафіксовано. Рись уникає контактів з людиною, що знижує ризик конфліктів. У 2024 р. НПП «Черемоський» затверджено локальний План збереження та відтворення риси євразійської. Парк проводить рейдові патрулювання, просвітницькі заходи, встановлює біотехнічні споруди, веде облік і моніторинг виду.

ВИСНОВКИ

Рись євразійська стабільно перебуває у межах НПП «Черемоський», що свідчить про достатню кормову базу та сприятливі умови середовища.

З'ясована чисельність (6–9 ос.) відповідає очікуваній для гірських лісів. SMART-моніторинг і фотопастки дали можливість деталізувати просторову структуру популяції, ареал, ключові місця активності й репродукції.

Визначено кілька сталих напрямків міграції, у т. ч. транскордонний, що підкреслює необхідність міждержавної координації заходів охорони виду.

ПОДЯКИ

Щира подяка працівникам НПП «Черемоський» (Р. Харь, Д. Бойчук, В. Бурак, І. Леферович, Т. Скидан, Л. Труфін, Р. Шадура, Ю. Шикман) за допомогу в польових дослідженнях; Франкфуртському зоологічному товариству — за технічну підтримку, WWF-Україна — за методичну допомогу в моніторингу великих хижих.

ЛІТЕРАТУРА

Ткачук, Ю. (2006). Современное состояние популяции рыси (*Lynx lynx*) на Буковине и её зависимость от влияния антропогенного фактора. *Праці Теріологічної Школи*, 8, 100–105.

Юзик, Д. І. (2025). Характеристика поширення ссавців в НПП «Черемоський». У *Літопис природи національного природного парку «Черемоський» (2023–2024 рр.)* (Вип. XIII, с. 323–341). Путила.

Linnell, J. D. C., Breitenmoser, U., Breitenmoser-Würsten, C., Odden, J., & von Arx, M. (2009). Recovery of Eurasian lynx in Europe: What part has reintroduction played? In M. W. Hayward & M. J. Somers (Eds.), *Reintroduction of top-order predators* (pp. 72–91). Wiley-Blackwell. <https://doi.org/10.1002/9781444312034.ch4>

Von Arx, M., Kaczensky, P., Linnell, J. D. C., Lanz, T., Breitenmoser-Würsten, C., Boitani, L., & Breitenmoser, U. (2021). Conservation status of the Eurasian lynx in West and Central Europe. *Cat News Special Issue*, 14, 5–8.

РЕЗЮМЕ

Юзик Д. Рись євразійська (*Lynx lynx*) у Національному природному парку «Черемоський». У статті узагальнено результати моніторингу популяції рисі євразійської (*Lynx lynx*) у Національному природному парку «Черемоський». Дослідження проводили у 2012–2025 рр. з використанням систематичних фенологічних спостережень, SMART-моніторингу, реєстрації слідів на снігу та ґрунті, а також фотопасток. Чисельність рисі коливалася в межах 4–12 ос., а в останні роки стабілізувалася на рівні 6–9 ос. Рись демонструє стабільне перебування в різних типах біотопів, переважно у важкодоступних лісових масивах із низьким рівнем антропогенного впливу. Застосування SMART-моніторингу, фотопасток і реєстрації слідів дало змогу уточнити ареал, ключові місця перебування та маршрути міграцій, зокрема, транскордонні переміщення з території Румунії. Зафіксовано випадки перебування пар і груп особин, що свідчить про успішне розмноження виду. Важливу роль у збереженні рисі відіграють охоронні заходи, зокрема, реалізація локального Плану збереження виду, рейдові патрулювання, співпраця з місцевими громадами та просвітницька діяльність парку.